

ΛΟΓΟΣ ΚΗ΄: Επιστολή προς τον ευσεβή τσάρο και μεγάλο ηγεμόνα Πασών των Ρωσιών Ιωάννη, υιό του Βασιλείου (Άγιος Μάξιμος ο Γραικός)

/ [Πεμπτουσία](#)

ΛΟΓΟΣ ΚΗ΄

**Επιστολή προς τον ευσεβή τσάρο
και μεγάλο ηγεμόνα Πασών των Ρωσιών Ιωάννη, υιό του Βασιλείου**

Στον ευσεβέστατο και θεάρεστο τσάρο και αυτοκράτορα Πασών των Ρωσιών, τον ένδοξο μονάρχη και μεγάλο ηγεμόνα Ιωάννη, υιό του Βασιλείου, ο πτωχός μοναχός Μάξιμος από το Άγιον Όρος προσκυνά και τολμά να παρακαλεί ταπεινότατα.

Υπάρχουν πολλά σημεία, όπου αυτοί που βασιλεύουν με ευσέβεια επάνω στην γη μοιάζουν με τον ουράνιο Κύριο, όπως είναι η πραότητα, η υπομονή, η μέριμνα για τους υπηκόους, η γενναιόδωρη διάθεση προς τους βογιάρους τους, η δικαιοσύνη, η ευσπλαχνία, αλλά και η προσπάθεια να μην περιφρονούν τους αδικημένους, αλλά

με μεγάλη αγάπη προς αυτούς και θείο ζήλο να επιζητούν να παίρνουν εκδίκηση για χάρη τους. Αυτό κάνει τους άρχοντες ομοίους με τον Θεό, ενώ το κράτος τους όχι μόνο το στερεώνει και το διατηρεί εν ειρήνη και ησυχία, αλλά και τους δοξάζει με μεγάλες νίκες, παρέχοντας άνωθεν σε αυτούς την βοήθεια της δεξιάς Του, που κατατροπώνει όλους τους αντιπάλους τους.

Απόδειξη αυτού αποτελεί στην Παλαιά Διαθήκη ο θαυμαστός Δαβίδ, ο προφητάναξ, καθώς και οι μεταγενέστεροί του Εζεκίας και Ιωσίας, ενώ στην Καινή, την πιο τέλεια Διαθήκη, ο Μέγας Κωνσταντίνος, ο πρώτος χριστιανός βασιλέας, καθώς και ο Μέγας Θεοδόσιος και ο έγγονός του Θεοδόσιος, ο επονομαζόμενος Νεώτερος [1], και πολλοί άλλοι ευσεβείς και ενάρετοι βασιλείς, που ευαρέστησαν τον Βασιλεύοντα εν υψίστοις με την μεγάλη αρετή, την σωφροσύνη και την επιμελή μέριμνα για τους υπηκόους τους. Αυτοί έζησαν πάντοτε με ειρήνη και ησυχία και σημείωσαν ένδοξες νίκες εναντίον των βαρβάρων προστατευμένοι και ενισχυμένοι από την παντοδύναμη δεξιά του Υψίστου.

Έπειτα, στην ανθρώπινη ζωή υπάρχουν πολλές τέχνες, γνώσεις και υψηλά αξιώματα, και κάθε άνθρωπος φροντίζει συνεχώς και επιθυμεί με όλη την ψυχή του να φθάσει στην τελειότητα εκεί όπου θέλει, σε ο,τι και αν είναι αυτό, στην τέχνη, στην επιστήμη η σε υψηλά αξιώματα, και μάλιστα θέτει ως πρότυπο για τον εαυτό του εκείνους που έφθασαν κατά το παρελθόν στην τελειότητα σε κάτι από τα

προαναφερθέντα, επιθυμώντας και ο ίδιος να δεχθεί παρομοίους επαίνους και να δοξασθεί στο μέλλον.

Εσύ, ευσεβέστατε και αξιέπαινε αυτοκράτορα Πασών των Ρωσιών, στον οποίο ο ίδιος ο Ύψιστος εμπιστεύτηκε το σκήπτρο του ενδόξου βασιλείου, ποιόν άλλον μπορείς να θέσεις πάντοτε ως πρότυπό σου, αν όχι τον ίδιο τον Βασιλεύοντα εν ουρανοίς, που είναι φοβερός και παντοδύναμος, και ενθρονίζει και εκθρονίζει κάθε βασιλέα, ο οποίος «ανιστά από γης πένητα και από κοπριάς εγείρει πτωχόν καθίσαι μετά δυναστών λαού και θρόνον δόξης κατακληρονομών αυτοίς» [2]. Αν εναποθέσεις την ελπίδα σου σε Αυτόν μόνο και διοικήσεις το βασίλειο που σου εμπιστεύθηκε σύμφωνα με τις σωτήριες εντολές και τους νόμους Του και κάνεις πάντοτε «κρίμα και δικαιοσύνην εν μέσω της γης» [3], όπως γραφεί, τότε θα είσαι ευτυχής όχι μόνο στον μέλλοντα, αλλά και στον παρόντα αιώνα, επειδή πάντοτε θα είσαι υπό την προστασία Του σε κάθε κίνδυνο, στην ειρήνη, στην υγεία, στην δόξα, στον πνευματικό νού και θα δοξασθείς από όλους.

Να μην προτιμάς τίποτα περισσότερο από την αλήθεια και την δικαιοσύνη του Βασιλέως των ουρανών, του Ιησού Χριστού, του Κυρίου και Θεού σου. Με τίποτα άλλο δεν θα μπορέσεις να Τον ευαρεστήσεις και να προσελκύσεις την ευσπλαχνία Του και την ευεργεσία Του στο θεοφύλακτο κράτος σου, παρά με την δικαιοσύνη σου προς τους υπηκόους σου και με την δίκαιη κρίση, αλλά και με τις ευεργεσίες και την πραότητα προς όλους γενικώς τους ενδεείς. Η προσευχή και η νηστεία είναι πράγματι καλές και σωτήριες πράξεις, επειδή με την νηστεία σβήνονται οι σαρκικές επιθυμίες και καθαρίζεται ο νούς, ενώ η προσευχή ενώνει νηφάλια τον προσευχόμενο με τον Θεό, τον βοηθά να μετέχει Αυτού και τον κάνει ισόθεο. Αν όμως λείπουν οι παραπάνω αρετές, τότε όλα αυτά δεν έχουν καμμία αξία μπροστά στον δίκαιο Κριτή, όπως είπε ο άγιος προφήτης του Θεού Ωσηέ: «Έλεος θέλω και ου θυσίαν και επίγνωσιν Θεού η ολοκαυτώματα» [4]. Και σε άλλο χωρίο λέγει: «Ου πας ο λέγων μοι Κύριε, Κύριε, εισελεύσεται εις την βασιλείαν των ουρανών, αλλ' ο ποιων το θέλημα του πατρός μου του εν ουρανοίς» [5].

1. Ο Θεοδόσιος αυτός είναι γνωστός στις ιστορίες του Βυζαντίου ως Θεοδόσιος Β΄ ο Μικρός (408-450).

2. Α΄ Βασ. 2, 8.

3. Α΄ Βασ. 2, 10.

4. Ωσ. 6,6.

5. Ματθ. 7, 21.

Βλέπεις, ευσεβέστατε βασιλεύ, πως Αυτός σαφώς δεν επιδοκιμάζει εκείνον που νομίζει πως μόνο με την προσευχή θα ευχαριστήσει τον Θεό! Γιατί έτσι; Γιατί

Αυτός από την φύση Του είναι πανάγαθος, πλήρης αληθείας, φιλεύσπλαγχνος, γενναιόδωρος προς όλους τους ανθρώπους, επειδή ο βασιλέας είναι η ζωντανή και ορατή εικόνα του ίδιου του Βασιλέως των ουρανών, όπως είπε και ένας Έλληνας φιλόσοφος σε έναν βασιλέα: «Αφού έλαβες βασίλειο, να είσαι αντάξιος αυτού, επειδή ο βασιλεύς είναι η ζωντανή εικόνα του Θεού». Δεν υπάρχει άλλη ευπρόσδεκτη εκ μέρους του προσευχή και καλύτερη θυσία από την τήρηση και την εκτέλεση των εντολών Του, επειδή ο ίδιος λέγει: «Ο έχων τας εντολάς μου και τηρών αυτάς, εκείνός εστιν ο αγαπών με... ο μη αγαπών με τους λόγους μου ου τηρεί» [6]. Και αλλού προσθέτει: «Υμείς φίλοι μου εστε, εάν ποιήτε όσα εντέλλομαι υμίν» [7].

Προσπάθησε, ευσεβέστατε άρχοντα, να είσαι φίλος του βασιλέως και Κυρίου των όλων, του Ιησού Χριστού, και δόξασε στην γη τον Θεό με την φιλανθρωπία, την αγαθότητα και την δικαιοσύνη στο πλαίσιο αυτής της επιγείας και προσωρινής εξουσίας σου, για να σε δοξάσει και Αυτός αντιστοίχως με την θεία δόξα Του επί γης και εν ουρανοίς, όπως ο ίδιος υποσχέθηκε διά του προφήτη Του λέγοντας: «Τους δοξάζοντάς με δοξάσω, και ο εξουθενών με ατιμασθήσεται» [8]. Και διάβαζε πιο συχνά την επιστολή του μακαρίου Φωτίου, Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, προς τον Βούλγαρο βασιλέα Μιχαήλ [9] για να δείς, πως μπορείς να Τον δοξάζεις και να Τον ευαρεστείς για όλα. Εκεί θα βρείς αυτήν την μεγάλη σοφία και, αν την ακολουθήσεις, θα ωφεληθείς πολύ.

Ευσεβέστατε άρχοντα και αυτοκράτορα! Πρέπει να εκφράσω μπροστά στο βασίλειό σου όλη την αλήθεια και να σου πω ότι ο Κύριος και δημιουργός των όλων παρέδωσε στον όλεθρο τους βασιλείς των Ελλήνων κατά τους τελευταίους αιώνες. Έτσι αυτοί κατέστρεψαν το κράτος τους όχι από κάποια άλλη αιτία, αλλά από την μεγάλη υπερηφάνεια και την υπεροψία τους, και συγκεκριμένα λόγω της ιουδικής φιλαργυρίας και της απληστίας τους. Κυριευμένοι από αυτές λεηλατούσαν άδικα τις περιουσίες των υπηκόων τους, περιφρονούσαν τους άρχοντές τους που ζούσαν στην ένδεια και στερούνταν των αναγκαίων και άφηναν ατιμώρητες τις αδικίες εις βάρος των χηρών, των ορφανών και των φτωχών. Για όλα αυτά επέσε σε μας, τους ακολάστους, η οργή του δικαίου Κριτή, ώστε τώρα γυρίζουμε εδώ και εκεί πεινασμένοι, διψασμένοι και γυμνοί αντιμετωπίζοντας την αποδοκιμασία και τον διωγμό. Και δίκαια υποφέρουμε αυτά, επειδή κάπου λέγει στην Αγία Γραφή: «Πλην διά τας δολιότητας αυτών έθου αυτοίς κακά, κατέβαλες αυτούς εν τω επαρθήναι. Πως εγένοντο εις ερήμωσιν εξάπινα· εξέλιπον, απώλοντο διά την ανομίαν αυτών» [10]. Αυτά συνέβησαν σε εμάς τους δυστυχείς για τις ανομίες μας, και αυτό το τέλος είχαμε σύμφωνα με την δικαία κρίση του Θεού.

Εσύ όμως, ευσεβέστατε άρχοντα και βασιλεύ, να μην ακολουθήσεις αυτά, αλλά, όπως έχεις διδαχθεί από τον ίδιο τον Ύψιστο και από τον σωτήριο νόμο και τις εντολές Του, έτσι να εφαρμόζεις το χρήσιμο και το ωφέλιμο για τους υπηκόους

σου, με κάθε αλήθεια, αγαθότητα και με βασιλικό νού. Τον παριστάμενό σου σεβασμιώτατο Μητροπολίτη και τους θεοφιλεστάτους επισκόπους να τους περιβάλεις με κάθε τιμή και να τους φυλάσσεις, ως πρεσβευτές των ανθρώπων προς τον Θεό, καθώς προσεύχονται αδιάλειπτα για το θεοφύλακτο κράτος σου και με τις άγιες προσευχές τους ζητούν το έλεος από τον Κύριο των ουρανών, όταν εμείς, ως άνθρωποι, προκαλούμε την οργή στην αγαθότητά Του λόγω των διαφόρων αμαρτημάτων μας. Να τους σέβεσαι λοιπόν, να τους φυλάσσεις και να τους υπακούς σε ο,τι σε συμβουλεύσουν προς όφελος του θεοφυλάκτου κράτους σου, επειδή ακούγοντάς τους ακούς τον ίδιο τον Σωτήρα και Βασιλέα σου, τον Ιησού Χριστό, κατά τον θείο λόγο Του: «Ο ακούων υμών εμού ακούει, και ο αθετών υμάς εμέ αθετεί· ο δε εμέ αθετών αθετεί τον αποστείλαν-τα με» [11].

6. Ιω. 14, 21, 24.

7. Ιω. 15, 14.

8. Α΄ Βασ. 2,30.

9. Βλ. ΦΩΤΙΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, Εκ της προς Μιχαήλ τον Άρχον-τα επιστολής - Τι εστιν έργον Άρχοντος, εκδ. Ι. Ν. Βαλέττα, Φωτίου του σοφωτάτου και αγιωτάτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Επιστολαί, αίς δύο του αυτού παρήρτηται πονημάτια, εν Λονδίνω 1864, σσ. 200-248. Κριτική έκδοση από τους Β. Laurdas - L. G. Westerink, Photii patriarchae Constantinopolitani Epistulae et Amphilochia, vol. I Epistolarum pars prima [Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana], Leipzig 1983, σσ. 2-39.

10. Ψαλμ. 72, 18-19.

11. Λουκ. 10, 16.

Βλέπεις λοιπόν, ευσεβέστατε βασιλεύ, που ανάγεται η τιμή, η οποία απονέμεται στους θεοφιλεστάτους αρχιερείς, όπως και η ατιμία! Είναι φοβερός αυτός ο λόγος, ευσεβέστατε άρχοντα, και άξιος να φυλάγεται και να τηρείται, αν η υπακοή, όπως και η ανυπακοή, αφορά τον ίδιο τον Ύψιστο. Γι' αυτό και ο μακάριος Παύλος μας δίνει την εξής εντολή: «Πείθεσθε τοις ηγουμένοις υμών και υπείκετε· αυτοί γαρ αγρυπνούσιν υπέρ των ψυχών υμών ως λόγον αποδώσοντες· ίνα μετά χαράς τούτο ποιώσι και μη στενάζοντες· αλυσιτελές γαρ υμίν τούτο» [12]. Επίσης, να σέβεσαι, να φροντίζεις και να ανταμείβεις τους ηγεμόνες, βογιάρους, ονομαστούς στρατηγούς και θαρραλέους πολεμιστές σου, επειδή με τα δώρα σου τους ενδυναμώνεις, αλλά και κατοχυρώνεις την εξουσία σου. Μην αδιαφορείς για τις αδικίες εις βάρος των χηρών, των ορφανών και των ενδεών, που αναστενάζουν και χύνουν τα πικρά δάκρυά τους ενώπιον του Πατρός των ορφανών και του Κριτή των χηρών και Συνηγόρου των πενήτων, επειδή αυτή η αδιαφορία και η αμέλεια

δεν είναι χρήσιμες για το κράτος σου. Καμμία άλλη αμαρτία μας δεν εξοργίζει τόσο πολύ την άμετρη αγαθότητα του Υψίστου, όσο οι στεναγμοί και τα δάκρυά τους, παρακινώντας Τον σε εκδίκηση για τους αδικημένους, όπως έχει γράψει ο προφητάναξ Δαβίδ: «Από της ταλαιπωρίας των πτωχών και από του στεναγμού των πενήτων, νυν αναστήσομαι, λέγει Κύριος» [13]. Και αλλού πάλι λέγει: «Κύριος φυλάσσει τους προσηλύτους. Ορφανόν και χήραν αναλήψεται και οδόν αμαρτωλών αφανιεί» [14] δηλαδή θα προστατεύσει και θα σώσει τους αδικουμένους, ενώ θα εξολοθρεύσει αυτούς που αδικούν, επειδή «πρόσωπον Κυρίου επί ποιούντας κακά του εξολοθρεύσαι εκ γης το μνημόσυνον αυτών» [15]. Έτσι θα κάμει ο,τι Του ζητήσουν όσοι ζούν εν αληθεία στην γη σύμφωνα με το ρητό: «Εγγύς Κύριος πάσι τοις επικαλουμένοις αυτόν, πάσι τοις επικαλουμένοις αυτόν εν αληθεία» [16], δηλαδή κοντά σε αυτούς που Τον επικαλούνται τηρών-τας εμπράκτως όλες τις άγιες εντολές Του. Σε άλλο χωρίο λέγει: «Θέλημα των φοβουμένων αυτόν ποιήσει και της δεήσεως αυτών εισακούσεται και σώσει αυτούς» [17]. Τι μπορεί να είναι καλύτερο από αυτό; Ο πανάγαθος Θεός εξύψωσε το βασίλειο του Κύρου, του Βασιλέως των Περσών, μολονότι αυτός υπήρξε ειδωλολάτρης, κυρίως λόγω της μεγάλης αληθείας του, της πραότητάς του και της ευσπλαγχνίας του προς τους υπηκόους του, που γι' αυτά τον αποκάλεσαν πατέρα τους. Και τόσο πολύ ο Θεός τον έκαμε δικό του και τον τίμησε για την αρετή του, ώστε τον αποκάλεσε χριστό Του, όπως διαβάζουμε στα βιβλία, που μιλούν γι' αυτό [18]. Επίσης ο Κύριος παρέδωσε στην καταστροφή το βασίλειο του Σεδεκία και του Ιεχονία, βασιλέων των Ιεροσολύμων, μολονότι αυτοί υπήρξαν κάπως πιστοί, κυρίως λόγω της ανομίας, της σατανικής υπερηφανείας και της θεομίσητης απληστίας τους. Λέγει η Γραφή: «Ο Θεός υπερηφάνους αντιτάσσεται, ταπεινοίς δε δίδωσι χάριν» [19]. Και αλλού αναφέρεται: «Δίκαιος Κύριος, και δικαιοσύνας ηγάπησεν, ευθύτητας είδε το πρόσωπον αυτού» [20].

Ευσεβέστατε άρχοντα! Παρακαλώ την ευσεβείά σου να με συγχωρέσει, επειδή τόλμησα να εκφράσω το χρήσιμο για την στερéωση του θεοφυλάκτου κράτους σου και όλων των ενδόξων αξιωματούχων σου. Θεώρησα τον εαυτό μου υποχρεωμένο να το κάμω, αφ' ενός εξαιτίας της καταδίκης εκείνου του οκνηρού δούλου που έκρυψε το τάλαντο του κυρίου του στην γη [21], και αφ' ετέρου εξαιτίας πολλών ευεργεσιών και τιμής, που με αξίωσε κατά την διάρκεια των εννέα ετών, άρχοντά μου, ο αείμνηστος πατέρας σου, ο μέγας ηγεμόνας και αυτοκράτωρ Πασών των Ρωσιών, Βασίλειος, υιός του Ιωάννου [22]. Αυτός μάλιστα θα με τιμούσε ακόμη περισσότερο και στο μέλλον, αν δεν με συκοφαντούσαν για τις αμαρτίες μου ορισμένοι δολοπλόκοι, τους οποίους ας τους κρίνει ο Θεός.

Ας προσφέρουν οι άλλοι στο ευσεβές βασίλειό σου ο,τι μπορεί ο καθένας τους από τους πολύτιμους θησαυρούς αυτού του εφήμερου κόσμου. Πάντως εγώ, ο πένης, προσ-φέρω σε σένα, τον μεγάλο τσάρο, ο,τι καλύτερο έχω αποκτήσει, τον λόγο, εμπλουτισμένο με το αλάτι της Γραφής. Και εσύ να τον δεχθείς με την συνήθισμένη σου πραότητα και να με ανταμείψεις, τον δούλο και προσ-κυνητή σου, με την επιστροφή μου στο Άγιον Όρος. Στο όνομα της γενναιοδωρίας του Χριστού, άφησέ με να φύγω από εδώ εν ειρήνη για να διαδώσω και εκεί με όλη μου την ψυχή και χαρούμενη καρδιά την δόξα του ευσεβούς κράτους σου και με καθρό νού να αναπέμψω τις προσευχές μου στον Βασιλέα των ουρανών, τον Ιησού Χριστό και

Θεό μου, για την ενίσχυση του βασιλείου σου.

Δεν με χρειάζονται πιά καθόλου στην θεοφύλακτη γη της Ρωσίας. Ο,τι ήταν να πάρει από μένα, τον αδύναμο και άχρηστο, ήδη το πήρε. Ας πάρω και εγώ από το ευσεβές βασίλειό σου αυτό που επιθυμώ. Γιατί εδώ και πολλά χρόνια ζω εδώ χωρίς ευπρέπεια, μακριά από τους πατέρες και αδελφούς μου, με τους οποίους επετέλεσα στην νεότητά μου πρακτικά και πνευματικά έργα, με την ελπίδα να αφήσω εκεί τα οστά μου. Δώσε μου την άδεια να επιστρέψω, ευσεβέστατε άρχοντα, στην Τιμία Μονή της Παναγίας Θεοτόκου του Βατοπαιδίου, ώστε να ευφράνεις πνευματικά τους εγκαταβιούντες εκεί οσίους μοναχούς, τους δούλους και προσ-κυνητές σου, και μην τους πικραίνεις περισσότερο. Ευσεβέστατε άρχοντα, εκεί υπάρχει τώρα μεγάλη έλλειψη όλων των αναγκαίων για την στήριξη και την στερέωση αυτής της μεγάλης Μονής, και γι' αυτούς εγώ, ο άσωτος, είμαι πολύ χρήσιμος. Στείλε με σε αυτούς, αφού εδώ και πολλά χρόνια αυτοί επιθυμούν να με έχουν κοντά τους. Συγκατάνευσε στις συγκινητικές παρακλήσεις τους για μένα, δώσε αυτό το δίκαιο αίτημά τους και κάνε έτσι και αυτούς να αναπέμπουν για εσένα στον Ύψιστο προσευχές και παρακλήσεις, τις οποίες είθε να τις εισακούσει και να τις εκτελέσει έμπρακτα ο υπάρχων υπέρ πάντων Θεός και Κύριος, ο Ιησούς Χριστός, και να σώζει και να ενισχύει για πολλά χρόνια το ευσεβές βασίλειό σου. Αμήν, αμήν, αμήν. Μολονότι δεν το τολμούσα στην αρχή, ύστερα όμως βρήκα το θάρρος να το γράψω.

12. Εβρ. 13, 17.

13. Ψαλμ. 11, 6.

14. Ψαλμ. 145, 9.

15. Ψαλμ. 33, 17.

16. Ψαλμ. 144, 18.

17. Ψαλμ. 144, 19.

18. Βλ. Ησ. 45,1.

19. Α΄ Πετρ. 5, 5.

20. Ψαλμ. 10, 7.

21. Βλ. Ματθ. 25,18,24-30.

22. Ηγεμόνας της Ρωσίας Βασίλειος ο Γ΄ (1505-1533).